

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Teze Diplomové práce

**Ekonomické dopady vývoje nezaměstnanosti absolventů
na národní hospodářství ČR**

Aleš Jirský

© 2016 ČZU v Praze

Souhrn

Předkládaná diplomová práce řeší úkoly spojené s vývojem nezaměstnanosti absolventů a jejich dopady na národní hospodářství. Absolventi jsou bráni, jako jedna z ohrožených skupin na trhu práce. Jejich nedostatek pracovních zkušeností a nízká pracovní morálka ohoržuje jejich možné uplatnění na trhu práce.

Podkladová data byla čerpána z Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí, které byly sledovány v časovém horizontu deseti let. Sledoval se vývoj počtu absolventů, kteří ke kritériím vývoje počtu celkových volných míst a počtu volných pracovních míst určené pro absolventy. Byly sledovány výdaje na státní politiku zaměstnanosti a jejich struktura. Počet absolventů vysokých škol vzhledem k celkovému počtu absolventů, která měla ukázat jejich adaptabilitu na trhu práce.

Dalším výstupem bylo sestavení ekonometrického modelu, který jsme konfrontovali s ekonomickou teorií. Výsledkem bylo potvrzení 3 ze 4 teoretických předpokladů. Jediný předpoklad nebyl splněn a to, že zvýšený počet absolventů nijak výrazně neovlivňuje celkovou míru nezaměstnanosti.

Summary

anglický překlad českého souhrnu

Klíčová slova: nezaměstnanost, trh práce, úřad práce, ministerstvo práce a sociálních věcí, absolventi, počet absolventů vysokých škol, struktura pracovních míst, volná pracovní místa

Cíl a metodika

Tématem mé diplomové práce jsou *Ekonomické dopady vývoje nezaměstnanosti absolventů na národní hospodářství České republiky* (dále jen ČR). Mým cílem je zhodnotit, jaký mají absolventi dopad na celkovou nezaměstnanost v NH. Dílčím cílem je zhodnotit perspektivní obory z pohledu oboru, jež v posledních letech získaly popularitu oproti ostatním oborům. Dále také zhodnotíme pozici absolventů vysokých škol evidovaných na Úřadu práce (dále jen ÚP) z celkového počtu absolventů a jejich vývoj ve sledovaném období. Výsledná data ukáží, jaký vliv mají absolventi škol na NH.

V praktické části provádím komparaci získaných datových údajů, a to především z Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) a Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ). Hodnotím strukturu nezaměstnaných lidí z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání, analyzoval jsem vývoj pracovních míst v evidenci ÚP s počtem volných pracovních míst pro absolventy a mladistvé, které poskytují údaje o tom, kolik pracovních příležitostí trh nabízí pro absolventy a jejich vývoj v čase. Následně jsem provedl komparaci počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo a strukturu pracovních míst z pohledu oborů. Tím zjistíme o jaké oborové uchazeče je největší zájem a naopak, obory u kterých je nedostatek volných míst. Také jsme zhodnotili vývoj výdajů na státní politiku zaměstnanosti a jejich strukturu ve sledovaném období, která má za cíl stabilizovat nezaměstnanost na její přirozenou hodnotu. V návaznosti na velikost výdajů státní politiky zaměstnanosti jsem analyzoval počet absolventů vysokých škol z celkového počtu evidovaných absolventů na ÚP. Výstupem je přehled o zaměstnavatelnosti absolventů vysokých škol a absolventů nižšího stupně dosaženého vzdělání.

V další praktické části jsem sestavil ekonomický model, který položil základní teoretická východiska, která byla následně konfrontována s ekonometrickými výstupy. Pro odhad parametrů využívám běžnou metodu nejmenších čtverců (BMNČ), jež poskytuje nejlepší, nestranné a konzistentní odhady parametrů za pomoci vzorce:

$$\text{BMNČ: } \gamma = (X^T * X)^{-1} * X^T * y$$

(Čechura 2013 str. 18-23)

Pro kvalitní odhad parametrů musí splňovat model určité specifikační předpoklady, jako neopomenutí podstatné vysvětlující proměnné, vypuštění irelevantních vysvětlujících proměnných, volba správné funkční formy modelu, stabilní odhadnuté parametry a respektování simultánnosti vztahů. Mezi další předpoklad patří vyloučení vysoké či perfektní multikolinearity. Jako horní hranici pro dovolenou multikolinearitu v modelu je 0,8.

Multikolinearitu v modelu získáme pomocí výstupu ze statistického programu Gretl, a to pomocí korelační matice. Pokud se objeví multikolinearita mezi vysvětlujícími, pak musíme změnit podkladová data, tak, aby se narušila vzájemná provázanost mezi korelujícími proměnnými pomocí párových korelačních koeficientů, které se vypočítají podle Farrar-Glauberova testu.

(Čechura 2013 str. 19)

Při vyloučení multikolinearity v modelu postoupíme model ekonomické verifikaci. Ekonomická verifikace posuzuje směr a intenzitu působení vysvětlujících proměnných. Využíváme jí pro ověřování, zda jsou parametry shodné s teorií. Následně provedeme ekonometrickou verifikaci pomocí statistických testů. Při výstupu z Gretlu získáme údaje o t hodnotě, kterou pak porovnáme s tabulkovou hodnotou, zda jsou proměnné v modelu statisticky významné či nikoliv.

Model otestujeme na Autokorelaci reziduí pomocí Breusch-Godfreyova testu. Hodnotu z výstupu položíme na hladinu významnosti $\alpha = 0,05$, a pokud bude p-hodnota vyšší, tak se heteroskedasticita v modelu nevyskytuje. Testováním zjistíme, jaký rozptyl chyby z regrese je závislý na hodnotách nezávislých proměnných. V modelu je heteroskedasticita nežádoucí jev. (Vogelvang 2005)

Testování normality provedeme pomocí Jarque Bera testu, který ověří šikmost a špičatost vzorku. P-hodnotu vyjádřenou z Gretlu porovnáme s hodnotou na hladině významnosti 0,05, a pokud bude vyšší, nezamítáme nulovou hypotézu a splnili jsme jeden z předpokladů. Normalita reziduí, dle předpokladu, má mít nulovou střední hodnotu.

(National Institute of Standards and Technology, 2015)

Na konci praktické části provádím modelování pro vybraný rok pomocí jednorovnicového modelu s odhadnutými parametry, které jsou doplněny naměřenými daty pro každou vysvětlující proměnnou. Výpočtem pružností, získáme údaje o tom, jak vysvětlující proměnné působí na vysvětlovanou proměnnou. Nejdříve vypočteme teoretické hodnoty v modelu, které dosadíme do vzorce pro výpočet pružností. (Bil, Němec, Pospíš. 2009 str. 19-20)

$$E = (dy_i/dx_i) * (x_i/\hat{y}_t)$$

Na základě empirické komparace dat jsme provedli celkovou analýzu na trhu práce a z ekonometrického modelu jsme získali přehled, které proměnné obsažené v modelu nejvíce ovlivňují nezaměstnanost na národní úrovni v ČR. Na základě dosažených dat, byl vytvořen soubor doporučení, který obsahuje návrhy na stabilizaci nezaměstnanosti na trhu práce.

Výsledky a diskuze

Výsledky ukazují, jak program státní politiky dopadá na specifickou skupinu absolventů v národním hospodářství. Dle zjištěných výsledků jsou absolventi díky státní podpoře lépe zaměstnatelní a výdaje s tím spojené šetří národnímu hospodářství finance na sociálních transferech. Při srovnání vývoje počtu pracovních míst pro absolventy, tak se křivka mění jen velmi málo. Můžeme se domnívat, že výdaje na pracovní místa pro ně a jejich počet je optimální. Se zahrnutou ekonomickou krizí v grafech, jsme mohli sledovat, jak ovlivňuje míra nezaměstnanosti počet volných míst a strukturu jejich oborů. Je možné, že absolventi vysokých škol, i přes téměř kontinuální vývoj od roku 2006 vykazují nižší pokles, než absolventi bez vysokoškolského vzdělání. Aktivní politika nezaměstnanosti má rostoucí trend a jeho struktura se pomalu mění, kdy APZ začíná vyrovnávat poměr oproti dominujícímu PPZ. S tím je spojeno, že absolventům je věnováno daleko více pozornosti a může docházet i nespravedlnosti na pracovním trhu.

Na základě položených ekonomických teorií, jsme sestavili ekonometrický model a zahrnuli do něj stochastickou proměnou, z kterého se stal následně model ekonometrický. Porovnáváním nulových hypotéz jsme specifické předpoklady pro použití modelu. Použitý model má bohužel díky omezeným informacím nízký stupeň pozorování. Proto může být model v určitých ohledech v rozporu s ekonomickou teorií. Takový rozpor jsme shledali u počtu absolventů na míru nezaměstnanosti, kdy se při zvýšení počtu absolventů nezaměstnanost nepatrně snížila. Ekonometrický model by bylo možné zpřesnit doplněním časové řady minimálně o šest pozorování, kterým by jsme dosáhli větší invariantnosti, který je jedním, že specifikačních předpokladů.

Závěr

Dosažení přirozené míry nezaměstnanosti je z dosažených výsledků takové, že absolventi jsou sice specifickou skupinou, ale politika zaměstnanosti umí takové tlaky velmi dobře tlumit. Reaguje totiž na míru nezaměstnanosti, kdy, když klesne, výdaje vzrostou, aby nedocházelo k rostoucímu trendu v nezaměstnanosti. Výdaje na politiku zaměstnanosti v řádech desítek miliard přináší vyšší výnosy, než pasivně podporovat nezaměstnané, pomocí

příspěvků. Proto bych snižoval PPZ a větší podíl bych věnoval na zmiňovanou APZ, protože s dosažených výsledků, když jsme porovnali snížení PPZ na úkor APZ, tak se zvyšoval počet pracovních míst a také celková míra nezaměstnanosti. Ovšem je potřeba podchytit strukturální vývoj ekonomiky, který bude v souladu s pracovními pozicemi na trhu. Větší strukturální šok, může mít za následek větší množství absolventů na ÚP a tím snížení HDP a snížení inflace, která je do určité míry pozitivním jevem. Jelikož jsou absolventi rizikovou skupinou v nezaměstnanosti spjaté s jejím vývojem.

HALÁSKOVÁ, Renáta. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2001. 93 s. ISBN 80-7042-595-4

BUCHTOVÁ, Božena a kol. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. 236 s. Psyché. ISBN 80-247-9006-8.

BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 140 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864

DUFEK, Jaroslav a SOMERLÍKOVÁ, Kristina. *Education of population and unemployment in the European Union countries*. Issue 1st. Brno: Mendel University in Brno, 2014. 109, [10] s. ISBN 978-80-7375-969-8.

JAHODA, Robert a GODAROVÁ, Jana. *Odhad nákladů veřejných rozpočtů vynakládaných na jednoho nezaměstnaného*. 1. vydání. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2016. 47, 4 strany. ISBN 978-80-7416-235-0.

MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 763 s. Profesionál. ISBN 80-7169-891-1.

VOGELVANG, Ben. *Econometrics: Theory nad Applications with Eviews*. Vyd. 1. V Edinburg: Person Education Limited, 2005. ISBN 978-0-273-68374-2